Activitat 44

Tema: Salut laboral per a un treball decent

Títol: Salut laboral i organització del treball

Objectius:

Analitzar les conseqüències que per al medi ambient, la societat i les persones tenen les activitats, conductes i decisions de diferents tipus d'empresa.

Entendre la seguretat i higiene en el treball com a una funció pròpia de l'empresa, i concebre la prevenció de riscos laborals com a un conjunt de drets i obligacions fonamentals de l'empresa i el treballador.

Reflexionar sobre l'organització del treball actual i les seves repercussions per a homes i dones en l'ocupació.

Activitats:

1. Es divideix la classe en tres grups. Cadascun treballa sobre un dels textos i elabora un paperògraf. Cada text va acompanyat d'unes preguntes perquè siguin elaborades i consensuades pel grup.
2. S'ajunten els grups i es pengen els paperògrafs. Una persona portaveu de cada grup explica breument el seu text i les respostes a les preguntes plantejades. S'obre posteriorment un petit debat sobre els temes que han sortit en els diferents grups, per als aclariments pertinents, etc.
3. Es demana al grup que analitzi la situació següent: "Un treballador o treballadora manipula una màquina sense cap tipus de protecció". Mitjançant una pluja d'idees es reflexiona sobre quines poden haver estat les causes perquè el treballador o la treballadora manipuli una màquina sense cap tipus de protecció; es determina quines

obligacions s'estan incomplint i les responsabilitats en què s'incorre; en aquestes circumstàncies, pot el treballador o treballadora abandonar el seu lloc de treball? En aquesta activitat cal informar prèviament sobre el dret que té una persona treballadora d'avisar davant d'aquesta situació el delegat o delegada de prevenció de la seva empresa. Aquest delegat o delegada de prevenció pot paralitzar l'activitat i notificar-ho al Comitè de Seguretat i Salut i a través d'aquest a la Inspecció de Treball. Té aquest dret com a persona treballadora davant situacions de risc greu i imminent.

4. Alternativa: Es pot visionar la pel·lícula La suerte dormida o Silkwood i posteriorment fer un debat aprofitant les preguntes ja plantejades als grups a partir dels textos o de l'activitat c).

Temps previst:

Activitats: a) 15 minuts; b) 20 minuts; c) 15 minuts

Total: 50 minuts

Alternativa d): 2 hores

Recursos necessaris:

Pissarra, paperògrafs, retoladors

Fotocòpies dels tres textos per a l'alumnat

En el cas de l'alternativa d): TVD, reproductor de DVD, pel·lícules: La suerte dormida o Silkwood

Paraules clau:

salut laboral; precarització laboral; salut laboral: dimensió internacional; salut laboral: situació a l'Estat espanyol

Per saber-ne més:

La nova estratègia energètica europea: Cap a una nova revolució industrial?; Directiva Bolkestein. Legalitzar el dúmping social; Globalització, tecnologia, treball, ocupació i empresa; Kyoto, multinacionals espanyoles i mecanismes de mercat; La contradicció entre capitalisme i ecologia;

Font: Adaptació de la unitat didàctica d'ISTAS

Text 1

La dualitat cost-benefici de la prevenció de riscos laborals

Mario Grau Ríos

"Cada any se supera el miler de morts per accident de treball i es comptabilitzen més de 10.000 accidents greus i més de 600.000 accidents amb baixa, la qual cosa suma un total de més d'1.200.000 accidents de tot tipus, sense comptar els denominats in itinere (en el desplaçament entre el domicili i el centre de treball), els accidents blancs (sense conseqüències per a la integritat de les persones) i les malalties professionals (de les quals hi ha un marcat subregistre). [...] Els accidents i les malalties professionals impliquen uns costos humans i socioeconòmics elevats.

La pèrdua de la vida, el sofriment i la inhabilitació temporal, amb possibles seqüeles més o menys greus que poden arribar a incapacitats més o menys absolutes, no sols per intentar tornar al treball sinó també per desenvolupar-se en la resta de l'activitat diària, comporten uns costos tan alts en termes humans que no poden reflectir-se de cap manera en dades numèriques. En primer lloc són costos per a la víctima i els seus familiars, la vida dels quals moltes vegades quedarà alterada per sempre a causa del deteriorament de la qualitat de vida, que uneix al dolor físic que pot sofrir-se un component psicosocial no menys dolorós...

No obstant això, els accidents comporten, a més, una repercussió elevada en termes econòmics. Les estimacions més lleugeres tradueixen els nombres abans esmentats de la sinistralitat a Espanya en unes pèrdues quantificades en més de quinze milions de jornades a l'any, amb uns costos socioeconòmics, directes i indirectes, que com a mínim superen els dos bilions de pessetes. És una dada una mica esgarrifosa si es compara amb el PIB, uns 67 bilions de pessetes, o amb els pressupostos de l'Estat, que signifiquen al voltant dels 30 bilions de pessetes. […]

La sinistralitat afecta, en primer lloc, les persones que s'accidenten i el seu entorn immediat. Però també afecta les empreses i, en conseqüència, pels costos humans i econòmics, repercuteix en el conjunt de la societat. Els costos totals per a l'empresa poden desagregar-se en costos assegurats (primes d'assegurances); més costos no assegurats de caràcter fix, com són els relatius a la prevenció i protecció, incloent-hi el manteniment preventiu; més costos variables directes (no assegurats), com els primers auxilis, el trasllat a un centre assistencial, el pagament de la diferència de la prestació de la Seguretat Social; més els costos variables indirectes (no

assegurats). Entre aquests costos, hi ha els danys a instal·lacions, matèries primeres i productes, les pèrdues de producció, els costos d'investigació dels accidents i l'elaboració dels informes, la pèrdua de productivitat i eficiència, els costos de substitució dels accidentats amb noves contractacions i la formació corresponent, els costos de la tornada dels treballadors accidentats rehabilitats, els costos per repercussió en altres seccions, els costos per responsabilitat (multes, recàrrec de prestacions, penalitzacions), deteriorament de la imatge de l'empresa, pèrdua de clientela, conflictes laborals...

Però el conjunt de la societat també pateix els costos, no sols els humans i materials que pateixen les víctimes de la sinistralitat, sinó en el que signifiquen per al conjunt, les indemnitzacions i les pensions, les investigacions i els informes, els processos judicials, la infrastructura de les administracions públiques (òrgans tècnics de seguretat i salut en el treball, Inspecció de Treball i Seguretat Social...), la pèrdua de persones qualificades (pèrdua de capital humà) i de béns de producció que esdevenen improductius.

Hi ha, per tant, un alt cost d'oportunitat, per cremar recursos en aquest problema que podrien ser invertits en altres àrees com l'habitatge, l'educació o la sanitat. Sense comptar altres repercussions, com l'encariment dels productes i serveis precisament pel trasllat dels costos de l'empresa al preu d'aquests. […]

S'ha dit fins al cansament que la prevenció, més que uns costos, significa una inversió empresarial excel·lent. I en efecte, d'una manera directa i tangible les inversions en seguretat condueixen a través d'amortitzacions a increments patrimonials, i es pot comptabilitzar uns costos menors per a qui opta per l'autoassegurança, obtenir descomptes en les primes d'assegurances, rebaixes en les quotes per accidents de treball i malalties professionals segons determina la Llei general de la Seguretat Social i estableix el Pla d'acció, així com possibles subvencions i altres incentius establerts en la Llei de prevenció de riscos laborals i en el Pla d'acció.

Però d'una manera indirecta (intangible) és indubtable, i així ho han pogut comprovar les empreses que inverteixen en prevenció, que aquesta inversió representa un element estratègic de l'empresa, amb una eficàcia major en els objectius econòmics i socials, que condueix a:

• Millora en la qualitat dels productes i serveis que ofereixen a la societat (integració qualitat-prevenció).

• Millora de la productivitat, ja que és el sistema productiu més eficaç (els accidents i els incidents són símptomes de fallades).

• Millora del clima laboral, amb actituds favorables, entesa i cooperació, amb absència de conflictes i tot tipus de malestar.

• Millora de la imatge externa cap als clients i consumidors, les associacions, les administracions públiques, la societat en el seu conjunt.

• S'eviten sancions administratives, es redueixen els costos de sinistralitat i dels incidents, es genera riquesa a l'entorn, es propaga la cultura de la prevenció, es col·labora amb els serveis públics, que alhora veuen millorades les seves prestacions."

Una vegada llegit el text, comenteu i escriviu el que hàgiu consensuat al paperògraf:
1. Quins arguments utilitzaríeu per convèncer un empresari o una empresària de la necessitat d'adoptar un programa de prevenció de riscos laborals?
2. Expliqueu la frase: "La prevenció és un bon negoci, per a l'empresa, per als treballadors, per a la societat."

Text 2

La participació dels treballadors i treballadores en l'àmbit de la prevenció de riscos laborals

La Llei de prevenció de riscos laborals (LPRL) estableix el deure de tot empresari de responsabilitzar-se de la prevenció de riscos als seus centres de treball. Per complir aquest deure, l'empresari pot assumir personalment aquesta activitat, pot designar un o més treballadors que se n'encarreguin o pot recórrer a un servei de prevenció propi o aliè. En tot cas, l'LPRL reconeix el dret dels treballadors a participar en el disseny, adopció i compliment de les mesures preventives, i aquest dret s'erigeix en un dret individual, encara que exercit de manera col·lectiva. D'aquesta manera, l'LPRL supera la normativa anterior en la matèria amb la implicació de tres agents en la prevenció de riscos a l'empresa, que són: l'empresari, els tècnics de prevenció i els treballadors.

La participació dels treballadors en la identificació i avaluació de riscos, així com en la determinació de les mesures i procediments preventius, té la seva justificació en un doble raonament. En primer lloc, encara que és indubtable la conveniència de dur a terme aquestes tasques des d'un punt de vista tècnic i científic, aquesta determinació objectiva es perfecciona certament amb l'òptica subjectiva de l'individu en la seva tasca quotidiana; el treballador coneix de primera mà els riscos als quals s'enfronta i pot aportar idees sobre com aplicar les mesures preventives adequades.

En segon lloc, perquè la valoració dels treballadors sobre què s'ha de fer per protegir-se d'uns riscos facilita la posada en pràctica de les mesures que ells mateixos decideixen. L'LPRL estableix dos mecanismes de participació: els delegats de prevenció i els comitès de Seguretat i Salut, que se sumen als delegats de Personal i els comitès d'empresa reconeguts per l'Estatut dels Treballadors, amb la qual cosa s'amplia el mandat recollit en l'article 129.2 de la Constitució espanyola quan insta els poders públics a promoure "eficaçment les diverses formes de participació en l'empresa".

Els delegats de prevenció representen els treballadors en matèria de prevenció de riscos en el treball. A les empreses de fins a 30 treballadors el delegat de Personal és qui assumeix les funcions específiques en matèria preventiva. A les empreses de 31 o més treballadors el nombre de delegats de prevenció augmenta fins a arribar a un màxim de vuit. En tot cas, els delegats de

prevenció s'han de triar per i entre els delegats de personal. L'article 36 LPRL disposa les competències següents per als delegats de prevenció:
a) Col·laborar amb la direcció de l'empresa en la millora de l'acció preventiva.
b) Promoure i fomentar la cooperació dels treballadors en l'execució de la normativa sobre prevenció de riscos laborals.
c) Ser consultats per l'empresari abans d'adoptar decisions sobre planificació i organització del treball, organització i desenvolupament de les activitats preventives i designació dels treballadors encarregats de les mesures d'emergència.
d) Exercir una labor de vigilància i control sobre el compliment de la normativa preventiva.
Per poder exercir aquestes competències, el mateix article esmentat les articula en una sèrie de facultats que es concreten i sintetitzen en la capacitat d'aquests delegats per rebre informació, acompanyar els tècnics de prevenció i els inspectors de Treball i Seguretat Social durant les seves visites, així com instar l'empresari perquè adopti les mesures de caràcter preventiu oportunes.
El Comitè de Seguretat i Salut es defineix com a òrgan paritari i col·legiat per a l'exercici efectiu de la participació dels treballadors per mitjà dels seus representants, amb la funció essencial de servir d'òrgan de consulta regular i periòdica de les actuacions de l'empresa en matèria de prevenció de riscos. La qualificació d'aquest Comitè com a paritari i col·legiat implica que les seves funcions han de ser dutes a terme per les dues parts implicades en la relació laboral (empresari i treballador) i en un nombre igual.
Aquest Comitè ha de constituir-se obligatòriament a totes les empreses i centres de treball amb 50 treballadors o més. Ha d'estar compost necessàriament per un nombre igual de representants de l'empresari i delegats de prevenció, a més hi podran participar, amb veu però sense vot, els delegats sindicals, els responsables tècnics de la prevenció a l'empresa i també els aliens i els treballadors que tinguin una qualificació o informació concretes per al cas analitzat. Segons l'article 39 LPRL, el Comitè de Seguretat i Salut tindrà les competències següents:
a) Participar en l'elaboració, posada en pràctica i avaluació dels plans i programes de prevenció de riscos a l'empresa.
b) Promoure iniciatives sobre mètodes i procediments per a la prevenció efectiva dels riscos, proposant a l'empresa la millora de les condicions o la correcció de les deficiències existents.
De la mateixa manera que amb els delegats de prevenció, l'LPRL articula aquestes competències genèriques en una sèrie de facultats que es resumeixen en la capacitat per conèixer la situació sobre prevenció de riscos, els documents i informes sobre les condicions de treball, els danys produïts a la salut dels treballadors i la memòria i programació anuals dels serveis de prevenció.

Una vegada llegit el text, comenteu i escriviu el que hàgiu consensuat al paperògraf:

1. Exposeu els arguments que el text esgrimeix per justificar la participació dels treballadors i treballadores en l'àmbit preventiu. Expliqueu per què és adequat que aquests i aquestes participin, en general, en tots els aspectes relacionats amb l'empresa.
2. Expliqueu les diferències que hi ha entre els delegats i delegades de prevenció i el Comitè de Seguretat i Salut.
3. Quin sistema garanteix una participació major dels treballadors i treballadores en matèria de prevenció de riscos? Per què?

Text 3

Responsabilitats legals en prevenció

Josep Espluga i Javier Caballero

"La protecció de la salut en el treball i l'execució d'activitats de prevenció de riscos laborals són responsabilitat de diversos tipus d'agents socials. Els més rellevants són els següents: - L'empresari o empresària; - El personal de direcció; - Els treballadors; - El tècnic o la tècnica del servei de prevenció (i altres especialistes de prevenció de l'empresa); - Els fabricants, importadors i subministradors de màquines, equips, productes i eines de treball; - Les entitats gestores i les mútues d'AT i EP; - Els serveis de prevenció aliens.

Des del punt de vista legal aquests agents poden incórrer en diversos tipus de responsabilitat:
- Responsabilitat administrativa: imputable a l'empresari per infracció de la normativa de prevenció de riscos laborals. Les infraccions poden ser lleus, greus o molt greus, i la seva conseqüència són sancions. L'autoritat laboral pot establir certes limitacions (per exemple, denegar la capacitat de l'empresa per contractar amb l'Administració pública) i fins i tot pot decidir el cessament de l'activitat de l'empresa.
- Responsabilitat en matèria de Seguretat Social: imputable a l'empresari per no assegurar els accidents. Aquesta responsabilitat s'adquireix també per no fer els reconeixements mèdics pertinents als treballadors (segons els riscos als quals estiguin exposats). Les conseqüències de la vulneració d'aquesta responsabilitat consisteixen en augments de les primes (quotes a la Seguretat Social) per incomplir les obligacions en prevenció de riscos laborals.
- Responsabilitat civil: perquè hi hagi aquesta responsabilitat és necessari que es causin danys per culpa o negligència, i la responsabilitat precisament consisteix a reparar els danys i perjudicis soferts per les víctimes. Pot ser aplicada a qualssevol dels agents socials implicats (empresaris, treballadors, tècnics de prevenció, etc.).
- Responsabilitat penal: la responsabilitat penal dóna lloc a una sèrie de delictes en cas que no es compleixin les obligacions establertes legalment. En el cas que ens ocupa el més comú seria el delicte de risc, que sanciona el fet d'arriscar la seguretat i salut dels treballadors per infracció de les normes de prevenció de riscos laborals. Pot ser aplicada a qualssevol dels agents socials implicats (empresaris, tècnics de prevenció, etc.).

- D'altra banda, també es pot fer referència al recàrrec de prestacions, que implica la possibilitat d'afegir un recàrrec del 30% al 50% sobre la prestació corresponent quan l'accident de treball o la malaltia professional són deguts a una falta de mesures de seguretat (recau directament sobre l'empresa).
- Com es pot observar, les responsabilitats legals són aplicables especialment a l'empresari, ja que sobre ell recau la major part de deures de prevenció. L'LPRL és una normativa que estableix, principalment, obligacions per a l'empresari i drets per als treballadors, dues coses que es presenten indefectiblement unides. Així, un cop d'ull als drets dels treballadors ens informa també, alhora, de certes obligacions de l'empresari.

Respecte a la prevenció de riscos laborals, els treballadors poden exigir com a mínim els drets següents: - Rebre informació sobre riscos, mesures preventives i plans d'emergència; - Rebre formació teòrica i pràctica en matèria preventiva; - Formular propostes per millorar la seguretat i la salut; - Participar en tots els aspectes de la prevenció en el treball; - Disposar de vigilància periòdica de la salut en funció dels riscos inherents al treball; - Recórrer a la Inspecció de Treball i Seguretat Social si consideren que no es garanteix la seguretat i salut en el treball; - Interrompre l'activitat i abandonar el lloc de treball si consideren que hi ha un risc greu i imminent.

Malgrat tot, això no implica que els treballadors no tinguin també uns deures que han de complir. L'LPRL (art. 29) estableix que les obligacions dels treballadors, d'acord amb la seva formació i seguint les instruccions de l'empresari, són: - Vetllar per la seva pròpia salut i seguretat en el treball (i per la dels altres a qui pugui afectar); - Usar adequadament els mitjans i eines per desenvolupar la seva activitat; - Utilitzar correctament els equips de protecció individual (d'acord amb les instruccions rebudes); - No inutilitzar i utilitzar correctament els dispositius de seguretat; - Informar sobre qualsevol situació que, al seu parer, comporti un risc per a la seguretat i la salut; - Contribuir al compliment de les obligacions legals per protegir la seguretat i la salut dels treballadors; - Cooperar amb l'empresari perquè pugui garantir unes condicions de treball segures.

Com es pot observar, perquè els treballadors puguin complir la majoria de les seves obligacions és necessari que l'empresari hagi complert prèviament una bona part de les seves."

Una vegada llegit el text, comenteu i escriviu el que hàgiu consensuat al paperògraf:

1. Llegiu amb atenció els enunciats següents i identifiqueu quins corresponen a obligacions empresarials i quins a drets o obligacions del treballador i treballadora.
Justifiqueu raonadament les respostes:
a. Informar que una instal·lació elèctrica està en mal estat.
b. Garantir una revisió mèdica als treballadors.
c. Organitzar un curs sobre primers auxilis.
d. Informar sobre com utilitzar una màquina nova.
e. Avaluar els riscos d'un lloc de treball.
f. Elaborar i comunicar un pla d'emergència.
g. Posar-se unes ulleres protectores. (Reflexioneu sobre els casos següents: Què passa si les ulleres protectores no són les adequades o no s'ha format o informat el treballador o la treballadora sobre com ha d'utilitzar-les? Què passa si el treballador o la treballadora necessita ulleres graduades i les que li faciliten no ho estan?)